ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి
(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.
A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

'శప్తభూమి' నవల – దళిత బహుజన చారిత్రక అనుశీలన

డా. బాలరాం కాచర్ల
ప్రిన్సిపాల్,విజేత కళాశాల ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్, సింగరాయకొండ, ప్రకాశం జిల్లా,
ఆంధ్రప్రదేశ్ – 523104

Article Received: 12/11/2025
Article Accepted: 20/12/2025
Published Online: 22/12/2025
DOI:10.53414/Sahithyatharangini.2025.24205

వ్యాస సంగ్రహం:

బండి నారాయణస్వామి రచించిన 'శప్తభూమి' నవల 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమ సామాజిక, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక పరిస్థితులను ప్రతిబింబించే ఒక దళిత బహుజన చారిత్రక నవల. ఈ నవలా ఇతివృత్తం ప్రధానంగా అనంతపురం సంస్థానాన్ని పాలించిన హండే రాజుల కాలం (క్రీ.శ. 1775 ప్రాంతం) చుట్టూ తిరుగుతుంది. 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమలోని సంక్లిష్టమైన సామాజిక పరిస్థితులను, కుల వివక్షను మరియు నాటి ఆచార వ్యవహారాలను సమగ్రంగా ఆవిష్కరించింది.

కీలక అంశాలు:కుల వివక్ష, అస్పృశ్యత, సతీసహగమనం, దేవదాసి మరియు బసివిని వ్యవస్థలు, కరువు బీభత్సం.

1. పరిచయం:

బండి నారాయణస్వామి అనంతపురం జిల్లాకు చెందిన కథా రచయిత, నవలాకారుడు. ఇతను 'స్వామి' అనే పేరుతో ప్రసిద్ధుడు. బండి నారాయణస్వామి 1952 జూన్ మూడవ తేదీన ఓల్డ్ టౌన్, అనంతపురంలో జన్మించాడు. వీరి తల్లిదండ్రులు పోలేరమ్మ, హన్నూరప్ప. తల్లిదండ్రులు కూలి పని చేసేవారు. తండ్రి కమ్యూనిస్టు నాయకుడైన తరిమెల నాగిరెడ్డి అనుచరుడు. బాల్యం నుండే స్వామికి పుస్తక పఠనం అలవాటు. తండ్రి తెప్పించే సోవియట్ యూనియన్ పుస్తకాలను చదివి ఉత్తేజం పొందాడు. బాల్య స్నేహితుడైన దక్షిణామూర్తి ప్రోత్సాహంతో తెలుగు పత్రికలు, నవలలు చదివే వాడు. అతను రాసిన

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి
(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.
A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

నవలలు-1. గద్దలాడతండాయి 2. మీరాజ్యం మీరేలండి, 3. రెండు కలల దేశం, 4. శప్త భూమి, 5. అర్ధనారి.

2. 'శప్తభూమి' నవల-అనుశీలన:

బండి నారాయణస్వామి రచించిన 'శప్తభూమి' నవల 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమలోని అత్యంత క్రూరమైన కుల వివక్షను, అస్పృశ్యత స్వభావాలను చిత్రించింది. అదే సమయంలో, తిక్కస్వామి వంటి అవధూతల ద్వారా ఆ ద్వంద్వాలను అధిగమించే ఉన్నతమైన ఆధ్యాత్మిక తత్వాన్ని కూడా రచయిత పరిచయం చేశారు.

గ్రామాలు కులాల వారీగా స్పష్టంగా విభజించబడ్డాయి. అగ్రహారాలలో బ్రాహ్మణులు నివసిస్తే, ఊరి బయట ప్రత్యేక వాడలలో 'మాల, మాదిగ, మాతంగి' కులాల వారు నివసించేవారు. దళిత వర్గాల వారు ఊరిలోకి వస్తున్నప్పుడు ఇతర కులాల వారు అప్రమత్తమై పక్కకు తప్పుకోవడానికి 'ఛట్ ఛట్' అని కర్రముక్కలతో శబ్దం చేస్తూ రావలసి వచ్చేది. వారి నీడ పడినా మైల పడతామనే భావన బలంగా ఉండేది. దళితుడు అగ్రవర్ణాల వారిని తాకడం నేరంగా పరిగణించబడేది. "అగ్రహారంలో మాదిగ యువకుడు 'క్రాఫ్' చేయించుకోవడం మహానేరంగా భావించబడింది. దీనికి శిక్షగా ప్రతి కొత్త మాదిగ జంట గులిగానప్ప పరసలో గుండు కొట్టించుకుని, సున్నం బొట్లు పెట్టుకుని, అపరాధ సుంకం చెల్లించాలనే క్రూరమైన ఆచారం అమలులో ఉండేది. కంబళి శరభుడు అనే మాల యువకుడు అగ్రవర్ణాలు మాత్రమే తాకాల్సిన 'గండశిల'ను ఎత్తినందుకు, అతను నిజం చెబుతున్నాడో లేదో తెలుసుకోవడానికి అతనికి 'అగ్నిదివ్వె' (కణకణమండే ఇనుప గుండును చేత్తో పట్టుకోవడం) పరీక్షను విధించారు. ఇందులో అతని చేతులు కాలడంతో అతడిని దోషిగా నిర్ణయించి, సగం గుండు, సగం మీసం గీయించి ఊరి నుండి వెలివేశారు. దళితులు గులిగానప్ప కొండ ఎక్కడం నిషిద్ధం. వారు కొండ ఎక్కితే దేవుడు మైలపడతాడని, వారికి పక్షవాతం వస్తుందని ప్రజలను భయపెట్టేవారు.

మాదిగ యువకుడైన గురవడు విద్య నేర్చుకోవడానికి తన మూలాలను దాచిపెట్టి, జంధ్యం ధరించి బ్రాహ్మణ వేషంలో గురువును ఆశ్రయించవలసి వచ్చింది. "ఆ బ్రాహ్మణ గురువుకు సాగిలబడి మొక్కి, మంత్రశాస్త్రం నేర్పమని అర్థించి, తనకు వెనకాముందూ ఎవరూ లేరని చెప్పిన ఆ యువకుని మీద గురువుకు దయ కలిగింది. గురవడి మొఖంలో బ్రహ్మతేజస్సు కనిపించింది. అంతవరకూ గురవడు నేర్చిన శాస్త్ర పాండిత్యాన్ని పరీక్షించినాడు. ఇతడు నాకు తగిన శిష్యుడే అనుకుని, మంత్రశాస్త్రం నేర్పడము ప్రారంభించినాడు. గురవని ధారణాశక్తి, బ్రాహ్మణ గురువును అబ్బురపరిచింది..."

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి

(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.

A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

బండి నారాయణస్వామి రచించిన 'శప్తభూమి' నవల 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమలో స్త్రీలు ఎదుర్కొన్న అమానుషమైన పరిస్థితులను, వారి అస్తిత్వ పోరాటాలను అత్యంత సహజంగా చిత్రించింది. నాటి సమాజంలో స్త్రీల ప్రాణాలకు విలువ లేదని ఈ నవలలోని పలు ఘట్టాలు నిరూపిస్తాయి.

లక్ష్మీదేవమ్మ ఉదంతం: పన్నెండేళ్ల బాలిక లక్ష్మీదేవమ్మను ఆమె చిన్నాన్న నాగప్పప్రెగడ, కేవలం ఆమె ఆభరణాలు మరియు ఆస్తిపై ఆశతో, బలవంతంగా చితిలోకి తోసి సతీసహగమనం చేయించాడు.

చిన్నరెడ్డెమ్మ: వీరనారాయణరెడ్డి తన కోడలు చిన్నరెడ్డెమ్మను వంశ గౌరవం పేరుతో బలవంతంగా సతీసహగమనం చేయించబోగా, ఒక పఠాణీ యోధుడు ఆమెను రక్షించి నిఖా చేసుకుంటాడు.

ముసలమ్మ త్యాగం: బుక్కరాయసముద్రం చెరువు కట్ట నిలవడానికి గంగాభవాని నరబలి కోరిందని నమ్మి, రెడ్డి కోడలు ముసలమ్మను సజీవంగా కట్టలో పాతిపెట్టారు.

అధికారం ఉన్న పురుషులు స్త్రీలను తమ భోగవస్తువులుగా భావించేవారు.

రెడ్డి దేవిడీలలో దోపిడీ: వీరనారాయణరెడ్డి తన ధాన్యపు గాదెల వద్ద పనిచేసే రైతు ఇల్లాండ్రను నిరంతరం లైంగికంగా వేధించేవాడు.

దేవాలయాల్లో అకృత్యాలు: నాగప్పప్రెగడ భోగేశ్వరి ఆలయంలో సంతానం కోసం వచ్చే స్త్రీలను 'దేవతల అంశ' పేరుతో మభ్యపెట్టి లైంగికంగా అనుభవించేవాడు.

ప్రతీకార వాంఛకు బలి: కంబళి శరభడు తనపై జరిగిన అన్యాయానికి ప్రతీకారంగా ఎర్రనాగిరెడ్డి భార్యను వివస్త్రను చేసి అడవిలో అవమానించాడు.

మతపరమైన ఆచారాల పేరుతో స్త్రీల జీవితాలను బలితీసుకునే వ్యవస్థలు అమల్లో ఉండేవి. పద్మసాని: కళాకారిణి అయిన పద్మసానిని ఒక వర్తకుడు కొని గుడికి దేవదాసిగా దానం చేశాడు.

బసివిని గంగమ్మ: మాదిగ మారెన్న దేవిడీ ముందు దగ్గాడనే కారణంతో అతని కూతురు గంగమ్మను బలవంతంగా బసివినిగా మార్చి, రెడ్డి తన భోగవస్తువుగా చేసుకున్నాడు.

కరువు కాలంలో స్త్రీలు అత్యంత దయనీయ స్థితిని అనుభవించేవారు. ఆకలి తట్టుకోలేక కన్న బిడ్డలను వేశ్యలకు అమ్ముకోవడం వంటి హృదయవిదారక సంఘటనలు నాటి సామాజిక స్థితికి అద్దం పడతాయి. పిచ్చిపట్టిన కోమటి పడుచును అడవిలో వదిలేయడం, ఆమె నగ్నత్వాన్ని మగవారు హేళనగా చూడటం నాటి సమాజ వైఖరిని సూచిస్తుంది.

సమాజంలో ఇన్ని సమస్యలు ఉన్నప్పటికీ, ఈ నవలలోని స్త్రీ పాత్రలు తమదైన

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)
సాహిత్య తరంగిణి
(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)
Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.
A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

అస్తిత్వాన్ని, వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రదర్శించాయి. జక్కుల పద్మసాని: ఈమె కేవలం దేవదాసి మాత్రమే కాదు, సంగీత, సాహిత్య కళా విజ్ఞాని. తన తల్లి పేరుతో చెరువు తవ్వించి, పేదలకు ఆశ్రయమిచ్చి ఒక సంస్కర్తగా, దాతగా నిలిచింది. తన వారసత్వం వేశ్యవృత్తి వైపు వెళ్లకుండా కొడుకును ఇంగ్లీషు చదువుల కోసం మద్రాసు పంపిన దార్శనికురాలు. సాకే హరియక్క: ఈమె రాయలసీమ వీరవనితకు ప్రతీక. తండ్రి మరణానికి ప్రతీకారం తీర్చుకోవడానికి మగవేషం ధరించి మల్లయుద్ధంలో శత్రువును ఓడించి, 'రణంకుడుపు' వంటి భయంకరమైన క్రతువును నిర్వహించింది. తన కుల కట్టుబాట్లను ఎదిరించి తనకు నచ్చిన వాడిని వివాహం చేసుకోవడానికి తనను తాను 'క్షత్రియురాలిగా' ప్రకటించుకున్న ధీశాలి. ఇమ్మడమ్మ: ఈమె అస్తిత్వం నిరంతర సంఘర్షణలో కూడుకున్నది. తన ఇష్టానికి విరుద్ధంగా జరిగిన వివాహాన్ని తిరస్కరించి, తన ఆత్మగౌరవం కోసం భర్తను ఎదిరించింది. చివరకు ఏడుగురు భర్తలను మార్చిన 'గౌడసాని' గా మారి, పురుషుల అల్పత్వాన్ని నిరసిస్తూ తనకంటూ ఒక ప్రత్యేక గుర్తింపును పొందింది. మంగలి గైరమ్మ: తన భర్త గంగన్న ఊరి కోసం ప్రాణాలు అర్పించగా, అతని పక్కనే తన విగ్రహాన్ని కూడా చెక్కించుకుని, 'పతివ్రత ధర్మం' పేరుతో సగర్వంగా సతీసహగమనం చేసి తన అస్తిత్వాన్ని దైవత్వంతో ముడివేసుకుంది.

'శప్తభూమి'లో స్త్రీలు ఒకవైపు సామాజిక దురాచారాల వల్ల హింసకు గురవుతూనే, మరోవైపు వీరత్వం, త్యాగం మరియు ఆత్మగౌరవం ద్వారా తమ అస్తిత్వాన్ని కాపాడుకోవడానికి ప్రయత్నించినట్లు కనిపిస్తుంది.

కరువు- ఆర్థిక స్థితిగతులు:

బండి నారాయణస్వామి రచించిన 'శప్తభూమి' నవల 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమలోని భయంకరమైన కరువును మరియు నాటి క్లిష్టమైన ఆర్థిక పరిస్థితులను కళ్లకు కట్టినట్లు వివరిస్తుంది. మూలాల ఆధారంగా నాటి కరువు స్వభావం మరియు ఆర్థిక స్థితిగతులు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

కరువు బీభత్సం మరియు ఆకలి చావులు:

రాయలసీమ ప్రాంతం తరచుగా అనావృష్టికి గురయ్యేది. వానలు లేక పంటలు పండక, బావులు ఎండిపోయి తాగడానికి గుక్కెడు నీళ్లు దొరకని పరిస్థితి ఉండేది.

ఆహార సంక్షోభం: జొన్నల ధరలు ఆకాశాన్నంటేవి. రాచగాదెలు ఖాళీ అయిపోయినప్పుడు ప్రజలు ఆకలితో మలమల మాడిపోయేవారు. ఆకలి తీర్చుకోవడానికి ప్రజలు వ్యవసాయ నాగరికత నుండి వేట యుగంలోకి వెళ్ళిపోయారు.

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి

(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.

A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

అమానుషమైన ఆహారపు అలవాట్లు: ఆకలి తట్టుకోలేక ప్రజలు ఎలుకలు, ఉడుతలు, అడవి పిల్లులు, దేవదారు ఆకులు, చెట్ల బెరడులు మరియు చింతపిక్కల పిండిని ఉడికించి తినేవారు. దారి వెంట వెళ్తుంటే దొర్లే పుర్రెలు, పశువుల కళేబరాలు, చనిపోయిన తల్లి రొమ్మును చీకుతున్న పసిపాపల వంటి భీభత్స దృశ్యాలు నాటి కరువు తీవ్రతకు అద్దం పడతాయి.

సామాజిక విచ్ఛిన్నం మరియు పిల్లల అమ్మకాలు:

కరువు వల్ల కుటుంబ బంధాలు ఛిన్నాభిన్నమయ్యేవి.

పసిబిడ్డల విక్రయం: ఆకలి తట్టుకోలేక కన్నబిడ్డలను ఒక రొట్టెకో లేదా మూడు కాసులకో అమ్ముకునేవారు. ఉదాహరణకు, బీరప్ప మరియు ఉజ్జినమ్మ దంపతులు తమ పసిపాపను (నాగసాని) వేశ్యవాటికలో పద్మసానికి అమ్ముకున్నారు.

వలసలు: గ్రామాలు ఖాళీ అయ్యేవి. ప్రజలు ప్రాణాలు నిలుపుకోవడానికి అన్నం పుట్టే అవకాశం ఉన్న అనంతపురం వంటి పట్టణాలకు లేదా ఇతర ప్రాంతాలకు వలస పోయేవారు.

ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు పన్నుల భారం:

నాటి ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రధానంగా వ్యవసాయం మరియు చేతివృత్తులపై ఆధారపడి ఉండేది.

పన్నుల రకాలు: ప్రజలపై అనేక రకాల పన్నులు ఉండేవి. పుల్లరి (మేత పన్ను), మగ్గరి (నేత పన్ను), గానుగరి (నూనె గానుగ పన్ను), ఇల్లరి (ఇంటి పన్ను), వెట్టి పన్ను మరియు సమయ సుంకం వంటివి అమలులో ఉండేవి.

పన్నుల వసూలు విధానం: పండిన ధాన్యంలో ఐదుంపావు శాతం ఆయగాళ్లకు, పదో వంతు రాజుకు పోగా, మిగిలిన దానిలో సగం అమరనాయకుడికి, సగం రైతుకు దక్కేది.

నిర్దయైన పాలకుల దోపిడీ: కరువు కాలంలో కూడా నాగప్పప్రెగడ వంటి పాలకులు పన్నులు తగ్గించకపోగా, అదనపు సుంకాలు వసూలు చేసేవారు. చెరువులు నిండకపోయినా రైతులు తమ భాగం చెల్లించాల్సిందేనని పట్టుబట్టేవారు.

రాజ్యాల ఆర్థిక స్థితి మరియు దోపిడీలు:

సంస్థానాల ఆర్థిక పరిస్థితి కూడా అంతంత మాత్రంగానే ఉండేది.

బొక్కసం (ఖజానా): మైసూరు నవాబులకు లేదా పీష్వాలకు కట్టాల్సిన 'ఖండిణీ రూకల' (పన్నుల) భారం సంస్థానాలపై ఎక్కువగా ఉండేది.

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి

(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.

A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

దోపిడీ యుద్ధాలు: బొక్కసం ఖాళీ అయినప్పుడు పొరుగు సంస్థానాలపై పడి దోచుకోవడం ఒక ఆర్థిక వ్యూహంగా ఉండేది. తాడిపత్రి, రొద్దం వంటి ధనిక గ్రామాలను కొల్లగొట్టి నగదు, బంగారం, ధాన్యం మరియు పశువులను అపహరించేవారు.

తాకట్టులో భూములు:

సంస్థానాలు అప్పులు తీర్చడానికి తమ గ్రామాలను లేదా చెరువులను తాకట్టు పెట్టేవి. సిద్ధరామప్ప నాయుడు మైసూరు నవాబుకు బాకీ పడినందుకు చెరువులోపల్లె వంటి సుసంపన్నమైన మాగాణి భూములున్న గ్రామాన్ని తాకట్టు పెట్టవలసి వచ్చింది. మొత్తంగా, 'శప్తభూమి'లో కరువు అనేది కేవలం ప్రకృతి వైపరీత్యం మాత్రమే కాదు, అది ప్రజల ఆత్మగౌరవాన్ని, బంధాలను బలితీసుకున్న ఒక సామాజిక మరియు ఆర్థిక విపత్తుగా చిత్రించబడింది.

భక్తి :

బండి నారాయణస్వామి రచించిన ఈ నవలలో భక్తి అనేది కేవలం దైవ ప్రార్థనగానే కాకుండా, ప్రాణ త్యాగంతో కూడిన తీవ్రమైన విశ్వాసంగా, సామాజిక ఆచారంగా మరియు తాత్విక చింతనగా వివిధ రూపాల్లో కనిపిస్తుంది. ఈ కథలోని ప్రధాన భక్తి అంశాలు ఇక్కడ వివరించబడ్డాయి:

వీరాచారం మరియు ఆత్మబలి:

నవలలో భక్తికి అత్యున్నత రూపం బిల్లే ఎల్లప్ప చేసిన ప్రాణ త్యాగం. తన రాజ్యానికి వర్షాలు కురవాలని, తన ప్రభువైన హండే రాజు గౌరవం నిలవాలని ఎల్లప్ప శ్రీశైల మల్లికార్జున స్వామికి తన అంగాంగాలను సమర్పించుకుంటాడు. శ్రీశైలంలోని వీరశిరో మంటపం ఎక్కి, గండకత్తెరతో తన కాళ్ళు, చేతులు, కళ్ళు, నాలుకను కోసుకుని చివరకు తల నరుక్కుని 'ఆత్మబలి' ఇస్తాడు. ఇది ప్రాచీన కాలం నాటి కఠినమైన 'వీరాచారం' అనే భక్తి మార్గానికి నిదర్శనం.

సిడిమాను మరియు కొల్లాపురమ్మ భక్తి:

బోయ వీరవనిత హరియక్క తన తండ్రి మరణానికి ప్రతీకారం తీర్చుకున్నాక, తన కులదైవమైన కొల్లాపురమ్మకు మొక్కు తీర్చుకోవడానికి సిడిమాను ఎక్కుతుంది. ఈ భయంకరమైన క్రతువులో వీపు చర్మానికి ఇనుప కొండీలు గుచ్చి, గాలిలో వేలాడదీసి సిడిమానును తిప్పుతారు. రక్తం ధారలుగా కారుతున్నా ఆమె దైవ చింతనలో నిమ్మగ్నమై ఉంటుంది.

గాలిదేవర మరియు ప్రకృతి భక్తి:

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)
సాహిత్య తరంగిణి
(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)
Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.
A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025

రాయలసీమలో వర్షాల కోసం జరిపే గాలిదేవర జాతర ఒక ప్రధాన భక్తి అంశం. ఈ జాతరలో పోతులయ్య దేవుడికి 'దేవరపోతు'ను (దున్నపోతును) బలి ఇచ్చి, ఆ రక్తంతో కలిపిన 'పొలి అన్నాన్ని' ఊరి పొలిమేరల్లో చల్లుతారు. వర్షం కురవాలని ప్రకృతిని వేడుకునే ఈ ఆచారం ప్రజల గాఢ విశ్వాసాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

తాత్విక భక్తి:

తిక్కస్వామి: ఈయన ఒక అవధూత. "ఉన్నది ఒకటి, లేనిది రెండు" అనే అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని బోధిస్తూ, దేవుడు-దెయ్యం, మంచి-చెడు అనే ద్వంద్వాలకు అతీతమైన భక్తిని ప్రబోధిస్తాడు. సత్యాన్వేషణకు ఈశ్వరుడితో పనిలేదని, తనను తాను తెలుసుకోవడమే నిజమైన భక్తి అని ఆయన వాదన.

నిడుమామిడి స్వామి (గురవడు): సిద్ధరామేశ్వర మఠంలో శైవ భక్తిని, తంత్ర విద్యలను అభ్యసించి సన్యాసిగా మారతాడు. అణగారిన మాదిగ వర్గాల్లో చైతన్యం తీసుకురావడమే తన భక్తి మార్గంగా (జనహిత రక్తి) ఎంచుకుంటాడు.

స్థానిక దేవతలు మరియు ఆచారాలు:

ముసలమ్మ త్యాగం: బుక్కరాయసముద్రం చెరువు కట్ట నిలవడానికి గంగాభవాని కోరిక మేరకు ముసలమ్మ అనే చిన్నది నరబలిగా తనను తాను సమర్పించుకుంటుంది.

గులిగానప్ప: అగ్రహారంలోని మాదిగలు తమ వంశం నిలవాలని గులిగానప్ప దేవుడికి అపరాధ సుంకం చెల్లించి, గుండ్లు కొట్టించుకునే వింతైన భక్తి ఆచారం ఉంది.

దేవదాసి మరియు బసివిని: భక్తి పేరుతో స్త్రీలను దైవానికి అంకితం చేసే వ్యవస్థలు నవలలో విస్తృతంగా ఉన్నాయి. మాదిగ మారెన్న తన కుమార్తె గంగమ్మను మారెమ్మ దేవతకు 'బసివిని'గా అంకితం చేస్తాడు.

ఈ విధంగా, నవలలో భక్తి అనేది భయం, ఆశ, సామాజిక కట్టుబాటు మరియు ఆత్మజ్ఞానం వంటి వివిధ పార్శ్వాలతో పెనవేసుకుని కనిపిస్తుంది.

ఆధ్యాత్మిక తత్వం:తిక్కస్వామి పాత్ర సమాజంలోని అన్ని రకాల వివక్షలకు, ద్వంద్వాలకు వ్యతిరేకమైన అద్వైత తత్వానికి ప్రతీకగా నిలుస్తుంది.

అద్వైత తత్వం: తిక్కస్వామి బోధనలలో ప్రధానమైనది "ఉన్నది ఒకటి, లేనిది రెండు". లోకంలోని మంచి-చెడు, పవిత్రత-అపవిత్రత వంటి విభజనలన్నీ భ్రమ అని, వాటన్నింటిని చూసే చైతన్యం ఒక్కటేనని ఆయన బోధిస్తారు.

సమత్వ భావం: ఆయనకు కులమతాల పట్టింపు లేదు. అగ్రహారంలోని వారిని ఎంత గౌరవంగా భిక్ష అడుగుతారో, వెలివాడలోని మాదిగ ఇళ్లకు వెళ్లి వారు పెట్టే అంబలిని, ఎండిన మాంసాన్ని కూడా అంతే సహజంగా స్వీకరిస్తారు. "తినే వస్తువు తినే వస్తువే కదయ్యా" అన్నది ఆయన సిద్ధాంతం.

దేహ స్పృహ లేకపోవడం: తిక్కస్వామి సామాజిక కట్టుబాట్లకు, శుచిశుభ్రతలకు అతీతంగా జీవిస్తారు. తన కాలి పుండులో పురుగులు పడితే, అవి తమ భోజనం తాము తింటున్నాయని నిర్లిప్తంగా వదిలేసిన మహోన్నత స్థితి ఆయనది.

ఆత్మ విద్యే పరమార్థం: కేవలం మంత్ర తంత్రాల వల్ల ప్రయోజనం లేదని, ఆత్మవిద్య (Self-knowledge) మాత్రమే నిజమైన జ్ఞానమని ఆయన నిడుమామిడి స్వామికి (గురవడు) బోధిస్తారు. దేవుడిని వెతకడానికి కూడా తనను తాను తెలుసుకోవడమే మార్గమని చెబుతారు.

తిక్కస్వామి తత్వం సమాజంలోని వివిధ వర్గాల వారిని ప్రభావితం చేసింది. పద్మసాని వంటి వారు ఆయనను గురువుగా స్వీకరించి తమ సామాజిక అస్తిత్వాన్ని మించి 'నేను' ఎవరు అనే అన్వేషణ ప్రారంభించారు. నాస్తికుడైన మాడల కందప్ప వంటి వారికి కూడా ఆయన తత్వం ఆలోచన రేకెత్తించింది. కుల వివక్షతో నిండిన 'శప్తభూమి'లో ఆయన ఒక విముక్తి మార్గంగా కనిపిస్తారు.

3. ముగింపు:

'శప్త భూమి' నవల 18వ శతాబ్దపు రాయలసీమ సామాజిక చరిత్రను, అప్పటి కుల వివక్షను, సతీసహగమనం వంటి దురాచారాలను ఈ నవల చర్చిస్తుంది. అణచివేతకు గురైన వర్గాల ప్రజలు తమ ఆత్మరక్షణ కోసం, ఆత్మగౌరవం కోసం చేసిన వీరోచిత పోరాటాలను ఇది ఆవిష్కరించింది. చారిత్రక అంశాలను సామాజిక దృక్పథంతో విశ్లేషించడంలో ఈ నవల విశేషమైన గుర్తింపు పొంది, కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ పురస్కారాన్ని గెలుచుకుంది .

4. ఆధార గ్రంథాలు:

1. గద్దలాడతండాయి-బండి నారాయణ స్వామి,
2. తెలుగు నవలా సాహిత్యంలో మనో విశ్లేషణ, కోడూరి శ్రీరామ మూర్తి,
3. తెలుగులో ప్రక్రియా వైవిధ్యం, డాక్టర్ జొ.వెం. సత్యవాణి,
4. తెలుగు సాహిత్య సమీక్ష, ఆచార్య జి. నాగయ్య

ISSN:3048-5908 Impact Factor:5.379(SJIF)

సాహిత్య తరంగిణి

(తెలుగు పరిశోధన పత్రిక)

Indexed in: Google Scholar, Academia, Internet Archives etc.

A Peer-Reviewed Telugu Journal; Volume-2, Issue-4, (Oct/Nov/Dec),2025